

STATISTIK & ANALYS

HÖGSKOLEVERKET
National Agency for Higher Education

Stig Forneng
2003-08-22

Delårsrapporterna från universitet och högskolor:

Två tredjedelar av lärosätena räknar med underskott

Antalet studenter vid landets universitet och högskolor fortsätter att öka. För år 2003 blir uppgången mellan 3 och 4 procent. Den bedömningen gör lärosätena i sina delårsrapporter. Det handlar om en ökning på drygt 10 000 helårsstudenter, vilket skulle innebära att det totala antalet helårsstudenter¹ 2003 kommer att ligga nära 300 000.

Men expansionen betyder också ökade kostnader och kostnaderna har stigit snabbare än intäkterna. Två av tre lärosäten räknar med minusresultat vid slutet av år 2003. En förklaring till minussiffrorna är att många lärosäten når över det tak för antalet studenter som ger ersättning. För vissa lärosäten bidrar också den svagare konjunkturen och vikande extern finansiering till underskott i forskningsverksamheten.

De höga studenttalen är naturligtvis positiva, men de många minusresultaten antyder att det kan bli svårt att upprätthålla de höga talen om inte de ekonomiska resurserna utökas. År 2004 behöver dessutom den expansion starta som ska ta hand om de starkt växande ungdomskullarna som går ut från gymnasieskolan under perioden fram till år 2010.

Högt kapacitetsutnyttjande

Sammantaget för alla lärosäten pekar delårsrapporterna mot att den totala utbildningsvolymen under 2003 kommer att hamna drygt två procent över riksdagens mål, som anges av det totala anslag som avsatts för grundutbildningen. Det är första gången sedan 1999 som detta mål överskrids. Både år 2000 och 2001 låg utbildningsvolymen fyra procent under de sammanlagda takbeloppen. År 2002 var kapacitetsutnyttjandet 98,5 procent och nu pekar således bedömningen mot drygt 102 procent.

En förklaring till den ökade måluppfyllelsen är att den omflyttning av utbildningskapacitet som genomfördes inför och under år 2002 har givit resultat. Det är bara 8

---

¹ Antalet studenter är cirka 20 procent högre än antalet helårsstudenter. Antalet helårsstudenter är ett sätt att uttrycka antalet studenter i helårsekvivalenter. Till exempel blir två studenter som läser på halvtid en helårsstudent. Detta sätt att räkna används bland annat för att bestämma den på studenttalen baserade ersättningen till lärosätena.

av 38 lärosäten (Handelshögskolan i Stockholm ingår inte i sammanställningen) som bedömer att den totala utbildningsvolymen för år 2003 kommer att underskrida takbeloppet.

Störst negativ avvikelse har Blekinge tekniska högskola som bedömer att utbildningsvolymen kommer att hamna 19 procent under takbeloppet och Mitthögskolan som bedömer att utbildningsvolymen kommer att hamna 8 procent under takbeloppet. I övrigt är det bara Uppsala universitet, Mälardalens högskola, Södertörns högskola samt de nordligaste lärosätena, Luleå tekniska universitet och Umeå universitet, som bedömer att de inte kommer att nå upp till takbeloppet under 2003.

De negativa avvikelserna från målet antyder naturligtvis att det kan vara aktuellt med ytterligare omflyttning av platser.

När det gäller de lärosäten som ligger över takbeloppet handlar det i allmänhet om små avvikelser och ungefär hälften av lärosätena kan också använda outnyttjade resurser på grundutbildningsanslaget från tidigare år för att täcka kostnaderna eller en del av kostnaderna för de överskjutande studenterna. Det gäller både Lärarhögskolan i Stockholm och Malmö högskola som har de största positiva avvikelserna. Dessa båda räknar med att utbildningsvolymen för 2003 kommer att överskrida takbeloppen med 16 respektive 12 procent.

Alla utom två ökar

Bortsett från de konstnärliga högskolorna, ökar antalet studenter vid alla lärosäten utom två. Undantagen är Blekinge tekniska högskola och Mitthögskolan. I båda fallen är skälet till nedgången i studenttal bristande efterfrågan på de utbildningar lärosätena erbjuder, vilket hänger ihop både med lärosätenas utbildningsprofil och antalet sökande i närområdet.

Hälften av de konstnärliga lärosätena bedömer också att det kommer att bli en nedgång i studenttalen under år 2003, men i dessa fall är orsakerna andra. Alla dessa lärosäten har ett högt söktryck. För dessa handlar det om små årliga variationer i små studenttal. En för stor studentgrupp ett år måste kompenseras av en mindre nästa år.

Lärosäten med kraftiga uppgångar i studenttal är Högskolan på Gotland, Idrottshögskolan och Malmö högskola. Alla tre bedömer att antalet helårsstudenter kommer att öka med tio procent eller mer under år 2003.

Fler studerar på distans

Studier på distans har ökat betydligt under de senaste tio åren och särskilt under de båda senaste då lärosätena erbjuder ett samlat kursutbud inom det så kallade Nätuniversitetet. Enligt de prognoser som lärosätena gör kommer kurser inom Nätuniversitetet att svara för nästan 12 000 av hela antalet helårsstudenter under 2003, och det betyder också att Nätuniversitetet svarar för hälften av ökningen i antalet helårsstudenter mellan 2002 och 2003.

Liten uppgång för naturvetenskap och teknik

Utbildningsvolymen inom områdena teknik och naturvetenskap, som har haft hög prioritet under de senaste tio åren bedöms öka något även under år 2003. Ökningen blir dock lägre för övriga områden i genomsnitt. Lärosätena bedömer ökningen till knappt en procent under år 2003. Det betyder att naturvetenskap och teknik fortfarande svarar för nästan en tredjedel av all utbildning i den svenska högskolan – 31 procent av den totala utbildningsvolymen.

Utvecklingen under året blir mest positiv vid universiteten och de stora tekniska högskolorna med mycket kvalificerad naturvetenskaplig utbildning och civilingenjörsutbildning. I den gruppen handlar det om en ökning inom teknik och naturvetenskap på nästan tre procent.

För de mindre lärosätena som i första hand ger den kortare ingenjörsutbildningen pekar bedömningarna mot en minskning i antalet helårsstudenter på cirka tre procent. Framför allt är det Mitthögskolan och Blekinge tekniska högskola som utmärker sig med stora minussiffror.

Fler lärosäten med underskott

Av de fjorton universiteten (inklusive KTH och Chalmers) bedömer 11 att årets verksamhet kommer att gå med underskott. I allmänhet är det fråga om relativt små underskott som inte överstiger 1 à 2 procent av kostnadsomslutningen. I samtliga fall täcks årets underskott av tidigare överskott. För Kungl. Tekniska Högskolan betyder dock årets underskott att det balanserade resultatet hamnar nära noll.

Bland högskolorna, av vilka ungefär hälften räknar med underskott, bedöms underskotten i vissa fall bli något större – upp emot tre procent av omslutningen. Det gäller för Högskolorna i Borås, Dalarna, Skövde och Trollhättan/Uddevalla. Även för dessa gäller att om underskotten blir verklighet vid slutet av året så täcks de av tidigare ackumulerade överskott. Det gäller dock inte för Mitthögskolan som räknar med ett underskott som ungefär motsvarar två procent av omslutningen, vilket i så fall kommer att spåda på Mitthögskolans tidigare underskott (från 9 till 25 miljoner kronor).

De prognoser för det ekonomiska resultatet som lärosätena lämnar i sina delårsrapporter omfattar förutom den anslagsfinansierade grundutbildningen även uppdragsutbildning, forskning och övrig verksamhet. Totalt sett utgör den anslagsfinansierade grundutbildningen mindre än en tredjedel av hela omslutningen vid universitet och högskolor. Vid de stora universiteten, de tekniska högskolorna och Karolinska institutet dominerar forskningen starkt medan huvuddelen av verksamheten vid övriga lärosäten är grundutbildning. Utfallet för grundutbildningen får därmed ett mer direkt genomslag i resultaten i den senare gruppen än bland de stora universiteten.

Lärosätenas samlade överskott (dvs. summan av de balanserade kapitalförändringarna från tidigare år) uppgick till 3,5 miljarder kronor vid ingången i år 2003. Det motsvarar 8 procent av den totala kostnadsomslutningen vid universitet och högskolor. De sju största universiteten och Karolinska institutet svarar dock för två tredjedelar av detta överskott.

Prognos för ekonomiskt resultat samt utfall i grundutbildningen år 2003 enligt delårsrapporter

Lärosäte	Totalt för lärosätet			Grundutbildningen				
	Prognos för resultat 2003 milj kr	Prognos för omslutning milj kr	Balanserat resultat* milj kr	Takbelopp 2003 milj kr	Prognos för 2003 milj kr	Avvikelse %	Prognos för antal helårs-studenter	Förändring 2002-2003 i antal helårs-studenter, %
Uppsala universitet	2,2	3 901	281	1 088,5	1 065,4	-2,1	20 624	1,2
Lund	-58,8	4 992	635	1 380,6	1 387,5	0,5	26 780	5,0
Göteborg	-8,5	4 188	114	1 354,7	1 466,8	8,3	26 251	4,5
Stockholm	-69,2	2 699	190	830,3	870,9	4,9	22 983	1,4
Umeå	-80,4	2 808	408	994,6	945,7	-4,9	16 102	1,6
Linköping	-14,0	2 426	217	1 055,1	1 062,1	0,7	18 066	3,7
Karolinska institutet	-72,9	3 729	410	465,9	479,1	2,8	5 282	7,3
KTH	-40,6	2 816	43	852,8	857,9	0,6	12 245	6,5
Chalmers	-43,0	2 129	107	595,1	639,2	7,4	9 000	4,7
Luleå	-30,3	1 211	88	525,7	517,8	-1,5	8 243	2,7
SLU**	-8,6	2 229	78				3 567	8,7
Karlstad	3,4	771	51	432,2	434,7	0,6	8 681	1,5
Växjö	15,0	673	50	363,8	393,0	8,0	8 416	5,7
Örebro	-8,0	842	104	499,4	528,7	5,9	9 419	5,7
Summa	-413,8	35 415	2 776	10 438,6	10 648,8	2,0	195 659	3,7
Blekinge tekn högsk	-5,3	382	25	213,9	173,2	-19,0	2 900	-7,6
Borås	-15,7	433	33	314,2	336,7	7,2	5 737	3,7
Dalarna	-15,1	461	26	308,1	329,7	7,0	6 191	7,8
Gotland	1,6	132	-12	80,1	80,8	0,9	1 641	20,8
Gävle	-9,8	491	55	321,1	328,3	2,3	6 323	3,6
Halmstad	2,5	357	56	250,6	258,5	3,1	5 443	6,2
Jönköping	2,7	541	26	354,7	378,9	6,8	7 054	1,2
Kalmar	-9,4	590	61	345,6	371,2	7,4	6 574	2,7
Kristianstad	3,5	355	20	280,8	279,2	-0,5	5 276	2,1
Skövde	-10,5	308	74	228,3	243,0	6,5	4 218	2,8
Trollhättan/Uddevalla	-10,1	320	15	233,3	243,8	4,5	4 596	1,4
Idrottshögskolan	0,0	76	14	42,8	44,3	3,5	442	16,9
Lärarhögskolan	7,5	513	72	362,7	419,8	15,8	7 371	5,9
Malmö	3,9	885	77	570,3	639,0	12,0	11 575	11,3
Mitthögskolan	-15,5	792	-9	464,6	428,7	-7,7	8 090	-2,9
Mälardalen	-14,6	661	36	498,9	491,9	-1,4	8 386	0,3
Södertörn	6,9	491	3	244,6	229,4	-6,2	6 395	3,4
Summa	-77,1	7 788	573	5 114,5	5 276,6	3,2	98 212	3,6
Danshögskolan	-1,1	37	8	25,8	28,6	10,6	111	2,8
Dramatiska institutet	0,1	86	13	72,0	75,6	5,1	168	5,0
Konstfack	-2,0	133	38	113,5	114,2	0,6	603	-0,3
Konsthögskolan	-1,7	62	14	51,3	56,6	10,5	219	-6,0
Musikhögskolan	7,2	135	20	98,3	98,4	0,1	595	-2,8
Operahögskolan	-2,4	23	4	15,0	15,4	3,0	38	5,6
Teaterhögskolan	-1,2	30	2	24,8	24,9	0,1	68	-1,4
Summa konstnärliga	-1,2	507	100	400,6	413,7	3,3	1 802	-1,2
Totalt	-492,1	43 709	3 448	15 953,7	16 339,0	2,4	295 673	3,6

* Balanserat resultat vid ingången i år 2003, dvs. summan av kapitalförändring år 2002 och balanserad kapitalförändring enligt respektive lärosätes årsredovisning för år 2002.

** För SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, anges inget takbelopp.